

MAGYAR-HOLLAND SZEMLE

TÁRSADALMI ÉS KÖZGAZDASÁGI LAP

A „MAGYAR-HOLLAND TÁRSASÁG” HIVATALOS LAPJA.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, VIII., ÜLLŐI-UT 4 SZ.
TELEFONSZÁM: J. 461—97—98—99.

A „Magyar-Holland Társaság” tagjai díjmentesen kapják.

Megjelenik havonta

Bilderdijk élete és költészete.

Irta: Borosnyay Károly, Miskolc.

(Folytatás.)

Semper idem. (Mindig ugyanaz.) Ez volt jelmondata. És e jel-szavakhoz híven mindvégig az isteni eredetű, korlátlan fejedelmi hatalomnak jogosságát hirdette a nép, a szerinte „ezerfejű és százezerkarú szörnyeteg” uralma ellen. Azért hangoztatja, hogy a földnek mindenki részére van tápláléka és a kormány kötelessége munkaalkalmak megteremtésével a szegénységet megszüntetni. Mint spekulatív gondolkodó a száraz racionalizmus ellensége volt. Szerinte mindenekfelett az érzelem az, mely fogalmat ad nekünk az igazságról, az erkölcsről és egy magasabb világról. Míg ifjúkorában a józan észre támaszkodva, no meg büszke tetszelgésből is a sztoikusok tana és az orthodox kálvinizmus közt ingadozott, az öregedő költő szívében a fájdalmas megpróbáltatások hatása alatt, de valószínűleg a jámbor Da Costával való barátkozás révén is, meleg és benső hit virult ki. 1816 után megjelent költeményeit (mint amilyen a *Boetzang* [A bűnhődés dala], *Zielzucht* és *Uitvaart*) igazi vallásos bensőség hatja át.

Csípős nyelve miatt minél több ellenséget szerzett, de minél többen elkerülték az összeférhetetlen különcöt, annál inkább elismerték költői értékeit. Sőt sokan túl is becsülték. A legtüzetesebb bámulója Da Costa (aki először adta ki Bilderdijk összes költői műveit 1856—59-ig 16 kötetben), Vondel, Shakespeare és Goethe mellé állította, Heyting Ágoston (Van Elring), a kiváló költő, a Bilderdijk emlékbizottság lelke, Bilderdijk költeményeinek szemelvényes kiadásához írt előszavában Maerlant és Vondel mellett a hollandi költészet atyjának nevezi. Ilyen bámulói voltak Beets, ten Kate és Alberdingk Thijm is.

Politikai ellenfelei, Potgieber és Busken Huet már kritikussabb szemmel nézték, a múlt század 80-as éveinek költői meg hallani se akarnak róla. Az istenítés és lebecsülés helyét ma már az igazságos értékelés foglalta el, amiben nem kis része van Kloos Vilmosnak, Scharten Károlynak és Van Elringnek, akik rámutattak

azokra az értékekre és szépségekre, amik az igen termékeny költő rímtengeréből kiválnak.

Kétségtelen, hogy Bilderdijk Vilmos igen tehetséges lírai költő volt, aki bámulatos nyelvérzékét és nagy tudását szellemes fordulatokkal és igen élénk fantáziával egyesítette. Még epikai kísérleteiben is a lírai részletek a legszebbek.

Bár koráig talán senki sem ismerte úgy a hollandi nyelv fejlődéstörténetét, mint ő, kár, hogy a hollandus nyelvet nem az élő nyelv sajátosságainak megfigyelése alapján igyekezett továbbfejleszteni, mint nagy elődje, Vondel, hanem az etimológia és a régi nyelvkincs tanulmányozása alapján, tehát könyvekből. Ezért gyakran mesterkél, keresett, sokszor a világosság rovására. A XVIII. század második felében felburjánzott ú. n. Dichtgenootschappen (költőtársaságok) üres rímfaragói közül nőtt nagygyá, azokat maró gúnnyal tette nevetségessé (pl. *Een zoogenaamd Poët*, Egy úgynevezett költő c. költeményében) és bár nála az érzelem és gondolat ezerszer fontosabb volt a rímnél, de a legkülönbözőbb versmértékek és rímek alkalmazásakor nem egyszer azok hibájába esett, groteszkké vált. Ezt maga is érezte és úgy *Naroem* című költeményében, mint Tydemanhoz írt levelében sejtette is. Erős önérzete néha szertelenségbe ragadta, csaknem a nevetségesség határáig.

De ha olvassuk verseit, megértjük honfitársai elragadtatását, mert Vondel óta senki úgy nem verselt Hollandiában, olyan pazar nyelven, olyan lüktető ritmussal senki nem dicsőített. (Ode van Napoleon), senki olyan plasztikus képet nem adott az emberi nagyságról (Grootheid), sem fantasztikusabb képeket a pokol borzalmairól (De ziekte der Geleerden és az Ondergang der eerste Wareld-ben), senki szebben nem szólaltatta meg hazája nyelvén Ossziánt vagy Theokrituszt, mint Willen Bilderdijk.

Sajnos, kongeniális magyar fordítója még eddig nem akadt. A Balázs Győző fordításában itt megjelent két költeményén kívül magyar fordításban tudtommal csak Szalay Károly Holland költők-ből című és Budapesten 1925-ben megjelent antológiájában jelent meg Bilderdijknek két költeménye: *Az ember élete* és a *Nyugalmas öregség*. De mi néhányan, akik műveit eredetiben élvezhetjük, a világirodalom örök értékeit megbecsülő honfitársaink nevében is tisztelettel küldjük a megemlékezés e szerény koszorúját a 100 éves sírra, annak a nagy hollandus költőnek sírjára, aki mindig, még akkor is, amikor úgy látszott, hogy a szabad hollandi állam korai sírjába dőlt, rendületlenül hitt hazája feltámadásában.

Hollandi modern festők, szobrászok.

Az amsterdami városi múzeumban a hollandi modern festők műveiből kollektív kiállítást rendeztek. A hollandi modernnek a múzeumban 300 képpel és nem egészen félszáz szobrászi alkotással mutatkoztak be, amelyeket 2000 beküldött műből válogattak ki. A kiválogatás nyilvánvalóan olyan szempontból történt, hogy olyan festők és szobrászok műveit ál-

lítsák ki, akik témájuk és munkastílusuk szempontjából az általános ízlést leginkább kielégíthetik, a közönség által könnyebben megérthetők, tehát nem túlzottan szélsőségesek. Az e fajta kiválogatásnak előnyei abban nyilatkoznak meg, hogy jó átlagot sikerül a közönség elé hozni. A közönség láthatja, hogy mind e modern áramlatok nem érinthették a hollandi festészet lényegét, mely önmagához hű maradt és hű maradt ábrázoló és mesterségbeli hagyományaihoz. A mesterségbeli tudásnak alapossága, amely Hollandiában — más országokhoz való fejlődéssel ellentétben — sértetlenül fennmaradt, ezen a kiállításon különösen megnyilvánult. Kalapot lehet emelni ennyi őszinte tudás és megingathatatlan hivatásbeli komolyság előtt. Jan Slujters, C. I. Maks, M. Monnikendam voltak a kiállítás legnevesebb szereplői, a mesterségbeli tudás bajnokai. Ők ma a teljesítő erő és valóságábrázolás legkiemelkedőbb fokán állanak, akik az impresszionista művészeti irányt folytatják. Nem vezetők, még hollandi művészeti viszonylatban sem, természetesen európai vonatkozásban annál kevésbé. A többi kiállító közül tulajdonképpen nem is emelkednek ki különösebben, azok szinte organikus egységet képeznek és éppen ez volt a rendezők művészete: a jelenleg élő hollandi festők törekvéseit egységes fejlődésükben demonstrálni. Ez a nehéz feladat sikerült s mint említettük, nem a művészi érték rovására.

Másként áll a dolog a nyújtott művészet szellemi részével, mely egy kissé sovány táplálék. Nem látni mást a falakon, mint „valóságot“ bekeretezve, józan, fantáziátlan valóságot, ami egyhangúságot és unalmat áraszt. És ennek dacára élnek még a mai hollandi festők között igazi utódai a vizionáriusoknak, Hieronymus Boschnak, Jan van Scorelnek, Herkules Seghersnek és Vincent van Goghnak, akik a hollandi festészet másik, irreális hagyományait követik és folytatják. Megemlítendőik közülük J. Bendien, Hein van Essen, Kor Postma, akik a kiállításon egyáltalában nem szerepeltek. Valószínűleg azért hagyták ki őket, mert képeik szellemileg túlságosan mozgalmasak, tárgyilag rendkívül elvonatkoztatottak. Ez irány mérsékeltjei közül P. Citroen, J. H. Ket, Hendrik Valk szerepeltek a kiállításon.

Toroczkai-Wigand Ede a hollandi sajtóban.

A „Magyarság“ írja: Kétségtelen, hogy az építőművészetben ma a hollandusok állnak az élen. Ők állaptíották meg azokat az alapelveket, melyek az építőművészetben korokon és stílusokon felülálló értékmérői, de nemcsak elméletben, hanem gyakorlatban is ők ma az építészetnek tanítómesterei. Ők voltak azok, akik az anyag- és célszerűség új stíluskeresésének messzevivő útjain először állapították meg vezérelvül a nemzeti tradíciót is, amely megóv az eltévelyedésektől és egységet ad a művészet történetének. Az építészetben is a népművészethez való hűség, a nép építőköltészetének ősi forrásaiból való merítés antheuszi erőit keresik ők, a nemzeti jelleget, ezt kérdezik legelőször minden stílus-irány és művész-egyen elbírálásában.

Toroczkai-Wigand építőművészetét ítélték ebben leggyökeresebbnek, a többi nemzetek építészetét is leginkább érdeklőnek és gazdagítónak.

Az 1930-as kiállítás Nemzeti Szalonbeli osztályán azonban Toroczkai-Wigand anyagának csak csekélyebb része volt kiállítva. Ezért tizenhét építész, köztük a legkiválóbb mesterek közt említhető *Otten, Wils, Greiner* stb. tovább is ittmaradva belémerültek Toroczkai-Wigand teljes anyagának tanulmányozásába. Már annakidején írott ismertetések is kiemelték a kiállítás anyagából Toroczkai-Wigand nemzeti értékeit, még teljesebbé teszi ezt az elismerést és nemzeti építőművészetünknek nemzetközi vi-

szonylatban való méltánylását a Hágában megjelenő *Bouwkundig Weekblad Architectura* című építőművészeti elsőrendű világglap ezévi augusztus huszadiki 34. száma, mely külön Toroczkai-Wigand művészete ismertetésének van szentelve.

A hollandi folyóirat rámutat, hogy Toroczkai-Wigand külön új típust teremtett meg népház-terveiben. Ezeket még Darányival együtt tervezgették s a nagy népbarát miniszternek nagy gyönyörűségére voltak e tervek; fájdalomra viszont, hogy csak olyan keveset lehetett belőlük megvalósítani.

Ugyancsak új, különlegesen mai rendeltetésű megoldásokká lettek „iskolatemplom” épületei. Ezek kivált Erdélynek kislétszámú és szegény egyházi számára oldják meg az iskolának és templomnak építését. Hét-köznap iskolák, vasárnapra kibővíthetők templomokká, bennük van a pap és tanító lakása is, de nagyobb számú gyülekezés esetére a pap az épület szabad erkélyéről tarthat beszédet a szabad templom előtti térre gyűjtött hallgatóság számára.

A magyar építőművészet elsőízben nyer ez előkelő folyóirat külön-számában világforum előtti méltatást. Viszont nem első eset minálunk, hogy az egész világtól méltányolt művészt idehaza nem igen hajlandók méltányolni. Toroczkai-Wigandnak egész élete is feloldódik művészete hitvallásában, egyetlen életcélá vált az ő számára művészetének, egyben a magyar népi gyökerű nemzeti művészetnek hitvallása. Emlékeztünk már a fővárosnak hagyományozott múzeumáról, amely a Várban nyer elhelyezést s amely törekvéseinek állandó propagandakiállítása is lesz ezután idők számára. Bizonyára tanítóiskolája is lesz a magát híven kereső, megértőbb jövőző magyaroknak.

Magyar-Hollandi Krónika.

Mikor „egy király” és királynő véletlenül találkozik.

Amsterdamból írják: A napokban a holland főváros utcáin érdekes eset történt. A *Nemetalföldi Sakk Szövetség* fennállásának századik évfordulóját ünnepelte. Ebből az alkalomból *Amsterdam* egyik terén élő figurákkal sorozatos sakkmérkőzést rendeztek. A sakksfigurák díszes menetben vonultak a mérkőzés színhelyére. Az egyik „királyt” dr. *Euwe*, a híres holland sakkmester személyesítette, aki hadsegédeitől, lovagjaitól és népes kíséretétől követve — lóháton ment a menet élén. A *Leidsche-téren* azután váratlan jelenet következett. *Vilma holland királynő Juliána* trónörökös nővel udvari autón ép akkor keresztezte ezt a teret, amikor a sakkkirály kíséretével a térre ért. *Vilma királynő* mikor megtudta, hogy a százéves sakkszövetség felvonulásáról van szó, megállította udvari autóját és megvárta, míg előtte *Euwe*, a sakk-király elvonult. A *királynő* és a „király” váratlan találkozásának természetesen rengeteg szemtanúja akadt. *Vilma királynő* mosolyogva szemlélte, hogy ez alkalommal nem — *alattvalók*, hanem egy „király” hódol előtte.

Kuyper Katalin Budapesten

A holland trónörökös nőről elnevezett „Julianna” református elemi iskola október 6-án szülői értekezletet tartott. Az ünnepségen megjelent *Kuyper Katalin*, a nemesszívű volt holland miniszterelnök leánya is, aki az intézet létesítése körül nagy érdemeket szerzett, *Szabó Imre* esperes megnyitó imája után *Nemény Imre* dr. nyug. államtitkár meleg szavakkal üdvözölte *Kuyper Katalint*, aki magyarnyelvű válaszában újból kifejezést adott a magyarok iránt érzett rokonszenvének.

A holland rádió kiemelkedő műsorszámait a rádiószínművek lesznek. A hilversumi rádió vezetősége sok idegen rádiószínművet fordított le holland nyelvre, melyek mind az idén kerülnek mikrofon elé.